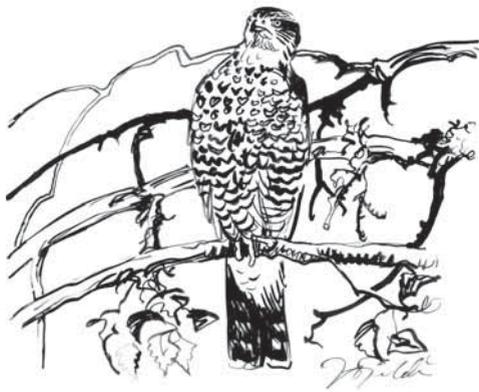

Spurvehøg *Accipiter nisus*

Sparrowhawk

Spurvehøgen yngler over det meste af landet, men lever et relativt skjult liv, specielt i yngletiden. Som mange andre rovfuglearter led spurvehøgen i Danmark tidligere under forfølgelse og senere under miljøgifte, men bestanden er inden for de sidste ca. 30 år vokset betydeligt. Uden for Danmark er spurvehøgen udbredt i det meste af Europa og Asien til Stillehavet mod øst. Fuglene fra de nordlige og østlige bestande forlader yngleområderne om vinteren, men længere mod syd, f.eks. i Danmark, er kun en del af bestanden trækfugle.

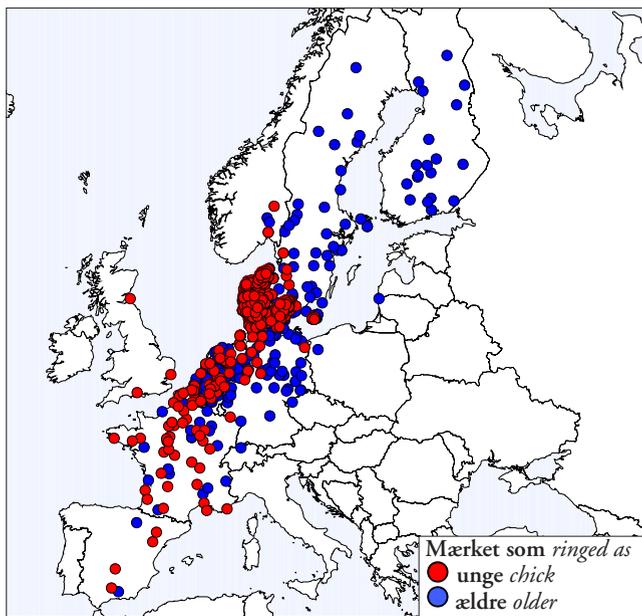

Fig. 1. Samtlige genfund af spurvehøg ringmærket i Danmark (n=1.731). All recoveries of sparrowhawk ringed in Denmark (n=1,731)

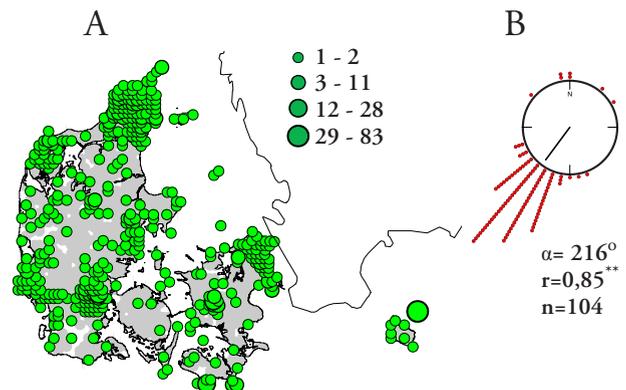

Fig. 2. A) Mærkningslokaliteter for fugle, som senere er gemeldt, samt artens danske yngleudbredelse (1993-96). Ringing sites for birds later recovered, and breeding distribution (1993-96). B) Retning af direkte efterårstræk (aug-dec, >100 km). Direction of direct autumn migration (Aug-Dec, >100 km).

Mærknings- og gemmeldingsdata

I Danmark blev de første spurvehøge ringmærket af Mortensen i 1909, og til dato er i alt 16.181 fugle blevet forsynet med ring. Antallet af mærkninger er gradvis vokset op igennem 1970'erne og toppede i 1988 med 377 mærkninger (fig. 4).

Af de mærkede fugle er 1.689 blevet gemmeldt, hvilket svarer til omkring 10%. Hovedparten af fuglene er mærket som redeunger, primært i juni og juli (fig. 3). En hel del spurvehøge er dog fanget enten som bifangster i småfuglenet, med specielle, stormaskede spejlnet,

Fakta Facts

Mærkninger Birds ringed	16.181
Genmeldinger Recoveries	
Antal gemmeldinger No. of recoveries	1.731
-heraf uden for Danmark Recovered abroad	352(20%)
Antal fugle No. of individuals	1.689
-heraf mærket som unger Ringed as chicks	1.313(78%)
Genmeldingsandel Proportion recovered	10,4%
Mærket i udlandet og gemmeldt i Danmark Ringed abroad and recovered in Denmark	440

Ekstremer Extremes

Højeste alder Oldest bird	20 år 3 mdr.
Længste afstand Longest dist.	Spanien Spain 2.461 km
Nordligst Northernmost	Finland Finland (67° 06'N)
Sydligst Southernmost	Spanien Spain (37° 14'N)
Østligst Easternmost	Finland Finland (29° 11'E)
Vestligst Westernmost	Spanien Spain (04° 21'W)

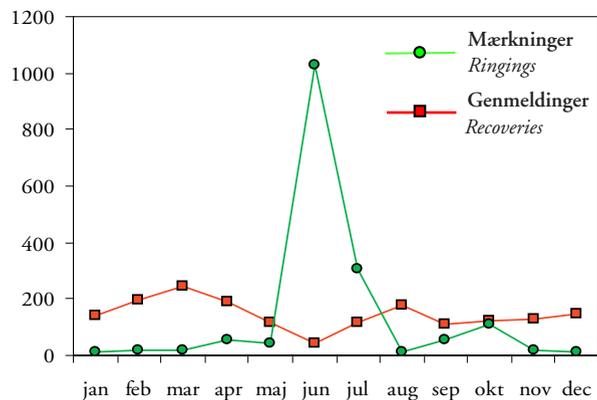

Fig. 3. Mærknings- og genmeldingsmåned for genfund af spurvehøg. *Month of ringing and recovery of recovered sparrowhawk.*

eller i fælder. En stor del af de genmeldte fugle stammer fra Vendsyssel, Kolding-egnen, Sorøskovene og Nordsjælland, men også mærkninger udført på trækstederne, har givet mange genmeldinger (fig. 2A). I bearbejdelsen indgår desuden 440 spurvehøge ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark.

Træk og overvintring

Danske ynglefugle. Ungerne forlader reden når de er ca. en måned gamle, og opholder sig ved reden i endnu 3-4 uger (J. T. Nielsen pers. medd.). I denne periode er de ringmærkede fugle alle genfundet inden for kort afstand af redetræet.

Den danske ynglebestand består både af stand- og trækfugle. 11% af de fugle, som er ringmærket som redeunger i Danmark, er genfundet i udlandet i vinterperioden. Det ser ud til, at det primært er de unge fugle, som trækker bort. I fuglenes første og andet

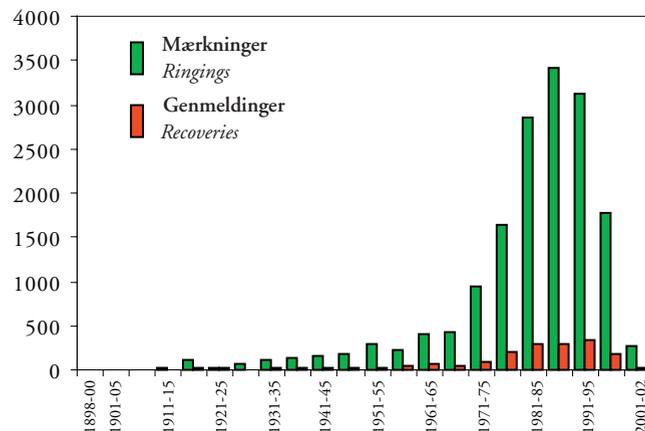

Fig. 4. Mærknings- og genfindsår for spurvehøg ringmærket i Danmark. *Ringing and recovery year of sparrowhawk ringed in Denmark.*

leveår er hhv. 12% og 14% af genfundene fra udlandet, herefter falder andelen til mellem 2% og 4% (se også Schelde (1960)).

Den borttrækkende del af bestanden flyver mod sydvest (fig. 2B) til det vestlige Europa. Flest danske fugle er genmeldt i Holland, Belgien, Frankrig og Tyskland og i et mindre antal på De Britiske Øer og i Spanien (fig. 5B). De første danske fugle er genmeldt i udlandet i løbet af de første dage af september, og senere på måneden stiger antallet. Ser man på den del af bestanden, der er trækfugle (her defineret som fugle, genfundet mere end 100 km fra mærkningsstedet), er gennemsnitspositionerne fra september til februar syd for Danmark (fig. 7). Samtlige genfund i Frankrig og Spanien drejer sig om fugle i deres første og andet leveår. Gennemsnitspositionen i vinterperioden for fugle ringmærket som redeunger og genfundet som døde var sydligere i 1910-1959 end senere ($P < 0,001$).

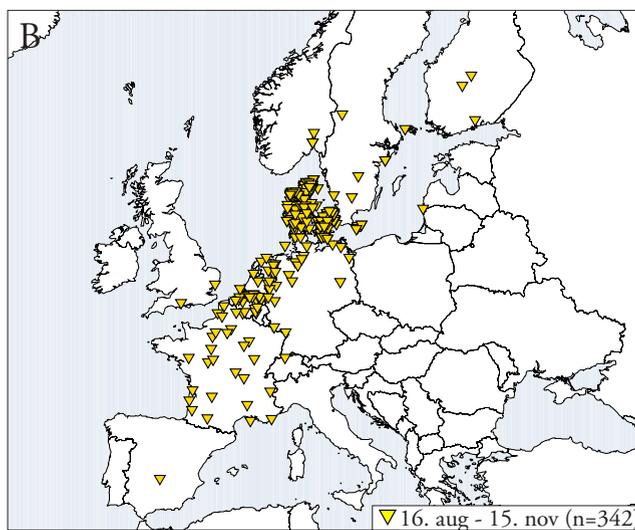
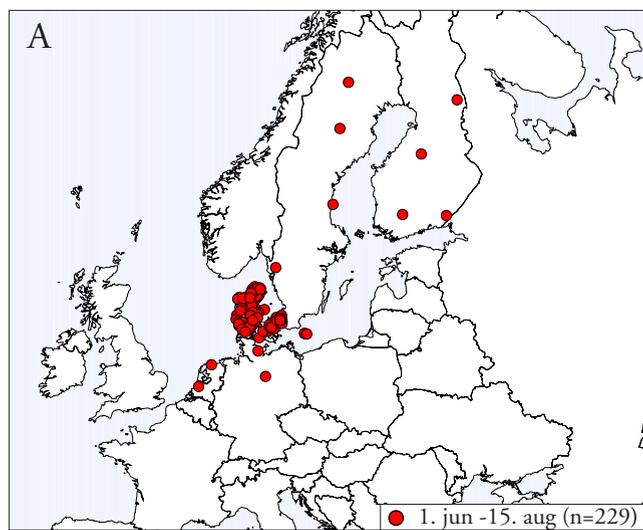

Fig. 5. Genmeldinger fra A) yngletiden og B) efterårsperioden af spurvehøg ringmærket i Danmark. *Recoveries during A) the breeding season and B) autumn of sparrowhawk ringed in Denmark.*

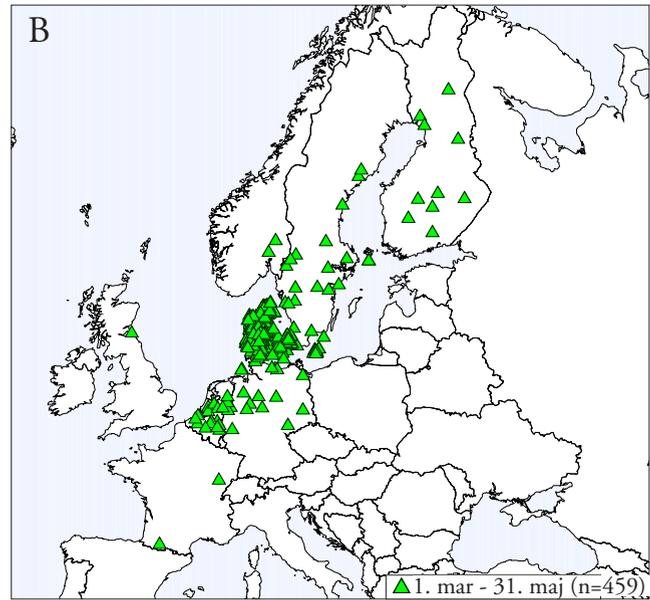
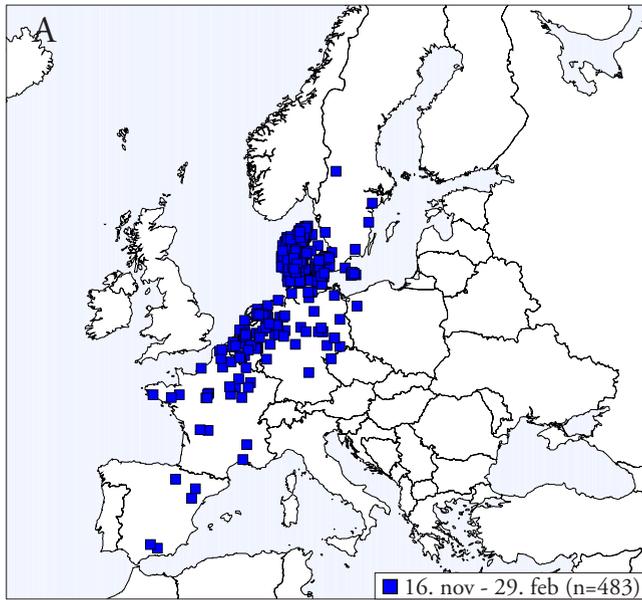

Fig. 6. Genmeldinger fra A) vinterperioden og B) forårsperioden af spurvehøg ringmærket i Danmark. Recoveries during A) winter and B) spring of sparrowhawk ringed in Denmark.

I februar ligger gennemsnitspositionen for trækfuglene nordligere end i de foregående måneder (fig. 7). Dette antyder, at spurvehøgene allerede på dette tidspunkt er begyndt at bevæge sig mod nord. De svenske spurvehøge viser samme tendens (Fransson & Pettersson 2001).

I marts er de fleste fugle igen tilbage i Danmark (fig. 7). Genfundene fra forårsperioden ligger inden for det samme område som i efterårsperioden.

Blandt de danske fugle er der forskel på andelen af trækfugle hhv. øst og vest for Storebælt. Mens 24 %

af de østdanske fugle forlader landet om efteråret og vinteren, er kun 14 % af de vstdanske fugle genmeldt i udlandet. Ligeledes er der forskel på, hvor langt fuglene fra de to bestande trækker ($P < 0,01$). En stor del af de østdanske fugle er genmeldt i Frankrig, hvorimod de vstdanske fortrinsvis trækker til Holland, Belgien og det nordlige Frankrig (fig. 8).

Genfundene antyder, at der ligeledes er forskel på hunner og hanners træk. Mens 11 % af hunnerne er genfundet i udlandet, er den tilsvarende andel for hanner blot 5 %. Dette afspejles imidlertid ikke i

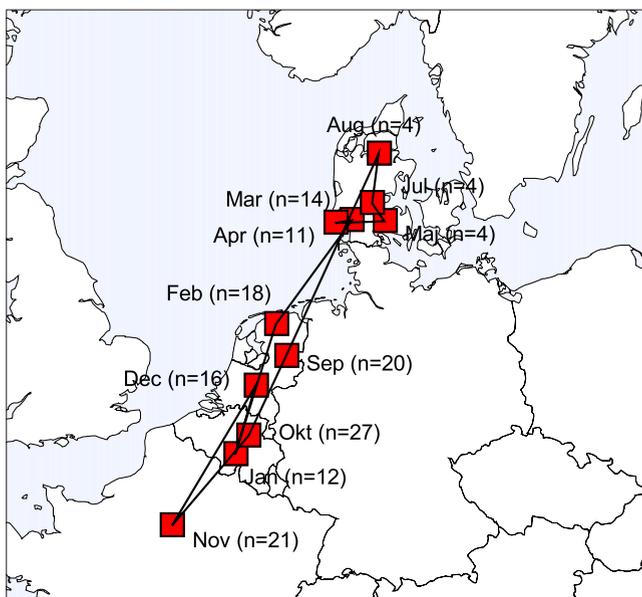

Fig. 7. Månedlige gennemsnitspositioner for spurvehøg mærket i Danmark som redeunger og genfundet mere end 100 km fra mærkningsstedet. Monthly mean positions of sparrowhawk ringed in Denmark as chicks and recovered more than 100 km from ringing site.

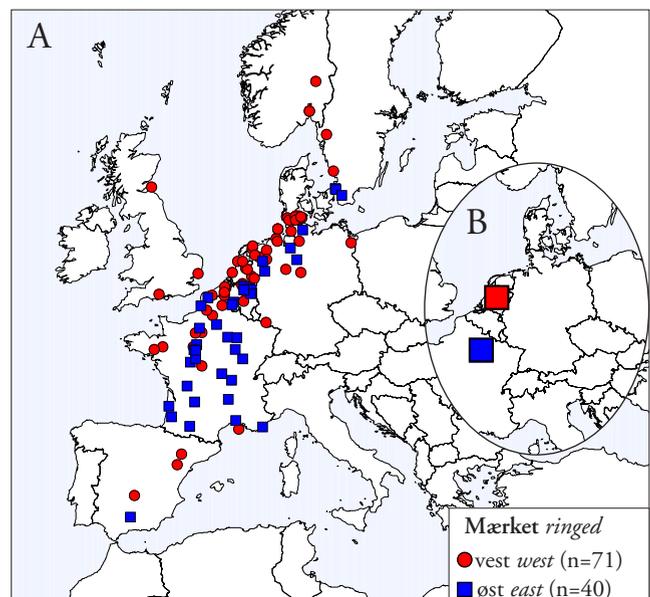

Fig. 8. Genfund A) samt gennemsnitspositioner B) af spurvehøg mærket som redeunger hhv. vest og øst for Storebælt. Kun fugle genfundet i udlandet er inkluderet. Recoveries A) and mean positions B) of sparrowhawk ringed as chicks in the western and eastern part of Denmark. Only birds recovered abroad are included.

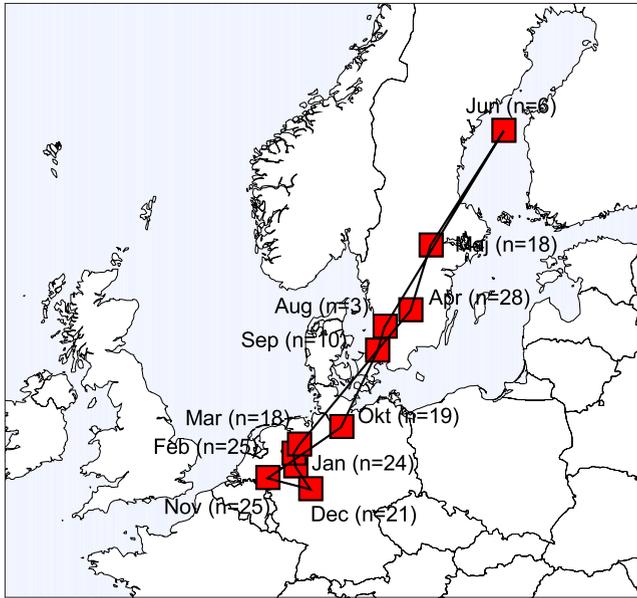

Fig. 9. Månedlige gennemsnitspositioner for spurvehøg mærket i Danmark uden for yngletiden genfundet mere end 100 km fra mærkningsstedet. *Monthly mean positions of sparrowhawk ringed in Denmark outside the breeding season and recovered more than 100 km from the ringing site.*

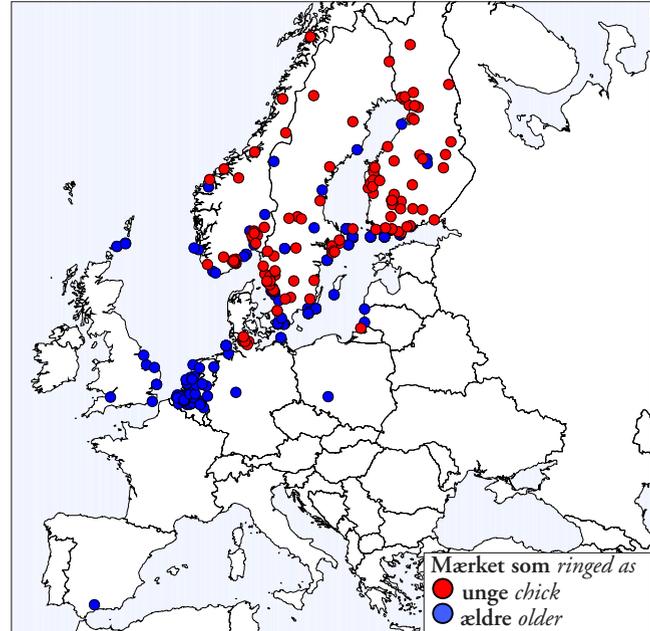

Fig. 10. Mærkningslokaliteter for spurvehøg ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark (n=440). *Ringing localities of sparrowhawk ringed abroad and recovered in Denmark (n=440).*

de to køns gennemsnitsposition, som ikke adskiller sig fra hinanden. På Christiansø er der fanget flere hanner end hunner, men dette kan være et resultat af, at småfugle-nettene har nemmere ved at tilbageholde de mindre hanner end de større hunner (Lyngs m.fl. 1990). Der er generelt ikke nogen entydig forskel mellem kønnenes træk. Hverken hos de finske (Saurola 1977) eller svenske (Fransson & Pettersson 2001) spurvehøge er der påvist forskel mellem hunner og hanners gennemsnitlige vinterposition. Der er dog eksempler på, at hanner trækker længere end hunner (Cramp & Simmons 1980).

Det store danske ringmærkningsmateriale på spurvehøg giver ligeledes mulighed for at belyse, hvor ungerne senere etablerer sig som ynglefugle. I alt er 104 af redeungerne genmeldt i yngletiden (1. april - 31. august) i ynglemoden alder (mindst 3. kalenderår). Afstanden mellem mærknings- og genmeldingssted for disse fugle var i gennemsnit 27 km (0-179 km). Hele 73 % af fuglene er genmeldt mindre end 30 km fra mærkningsstedet. De fleste spurvehøge etablerer sig altså som ynglefugle forholdsvist tæt på, hvor de blev udruget. Der er ingen foretrukket spredningsretning. Fire af de kønsmodne fugle er fundet i udlandet

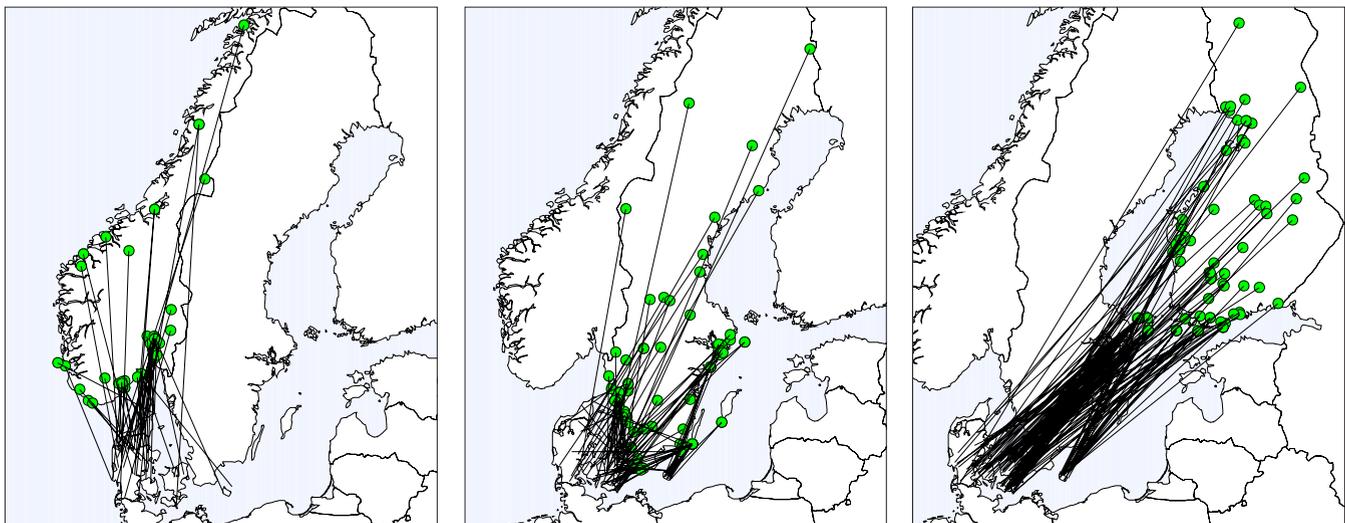

Fig. 11. Mærkningslokaliteter forbundet med genfundningslokalitet for spurvehøg ringmærket i hhv. Norge, Sverige og Finland. *Ringing localities connected to recovery site for sparrowhawk ringed in Norway, Sweden and Finland.*

i yngletiden, i hhv. Skotland, Holland, Tyskland og Sverige, hvilket tyder på, at der foregår en begrænset udveksling af ynglefugle med vore nabolande.

Trækgæster. På trækstederne observeres der årligt et relativt stort antal spurvehøge (Olsen 1992). En stor del af de ringmærkede fugle, der er genmeldt nord for Danmark (fig. 1), i Norge, Sverige og Finland, er mærket på disse træklokaliteter, primært på Christiansø, ved Gedser, Rødby og i mindre grad Skagen. Ligeledes er der i Danmark genfundet 440 spurvehøge, der var mærket i udlandet. Det drejer sig om ynglefugle fra Finland, Norge, Sverige, Tyskland og Litauen samt fugle mærket uden for yngletiden i Holland, Belgien, Estland og Polen samt på De Britiske Øer (fig. 10).

Det tyder på, at de nordøstlige bestande primært passerer det østlige Danmark og de nordvestlige bestande det vestlige Danmark (fig. 11). Der er således ikke genfundet fugle i Finland, som var mærket i Jylland, og fuglene, der er mærket i Finland, er primært fundet i den østlige del af Danmark, specielt på Christiansø og på Lolland-Falster. De finske ynglefugle, som er genfundet i Jylland, er alle genfundet i den sydlige halvdel. Jylland er derimod vært for langt flere norske ynglefugle end den øvrige del af Danmark. Bestandenenes meget parallelle træk ses også i det svenske ringmærkningsmateriale. I vinterperioden er fugle, der er mærket ved Ottenby, genfundet østligere end fugle mærket ved Falsterbo (Fransson & Pettersson 2001).

De norske og finske ynglefugle er primært genfundet i Danmark fra september til april. Enkelte finske fugle er dog genfundet i Danmark i maj. Fra Sverige ankommer de første fugle allerede i august, og de sidste forlader først landet igen i maj. En hel del ynglefugle fra alle tre lande er genfundet i Danmark i vinterperioden.

De trækfugle, der ikke overvintret i Danmark, trækker videre mod syd og genfindes i det samme område som de danske ynglefugle (fig. 6A). Der er dog, blandt fuglene mærket uden for yngletiden, væsentlig flere genmeldinger i det østlige Tyskland. Disse fugle er hovedsagelig mærket i det østlige Danmark, primært på Christiansø og i mindre grad på Lolland. Trækretningen for fugle ringmærket i det østlige Danmark, er generelt mere vestlig (220°) end retningen for fugle, ringmærket i Vestdanmark (205°) ($P < 0,05$).

Genmeldingerne viser, at trækgæsterne under returtrækket passerer Danmark i løbet af marts, og i april er gennemsnittet flyttet nord for Danmark (fig. 9).

Genmeldings- og dødsårsager

Blandt spurvehøge ringmærket som unger eller ungfugle og genmeldt som døde, er 68 % indrapporteret i første leveår (fig. 13). Specielt tidspunktet, hvor de unge fugle skal begynde at finde deres egen føde, er kritisk (Jørgensen 1989), hvilket afspejler sig i mange dødfundne fugle i august. Mange af de unge spurvehøge, som overlever den første svære tid, dør i marts, og denne måned er også for de ældre fugle den mest kritiske. Da der i 1970 blev indført skærpede fredningsbestemmelser for rovfuglene i en række vesteuropæiske lande, er dødsårsagerne før og efter dette år behandlet særskilt. Før 1970 var halvdelen af de indrapporterede fugle døde som følge af jagt/bekæmpelse, men efter 1970 er antallet faldet kraftigt til kun 3 % (fig. 12). Til gengæld er væsentlig flere fugle døde efter kollisioner med diverse menneskeskabte genstande. Andelen af fugle, der er døde efter at være fløjet mod vinduer, er således vokset fra 2 % til 23 %, og andelen, der dør i trafikken, er steget fra 1 % til 9 % (fig. 12). Enkelte spurvehøge har dog opnået en ganske høj alder, og den hidtil længstlevende fugl blev

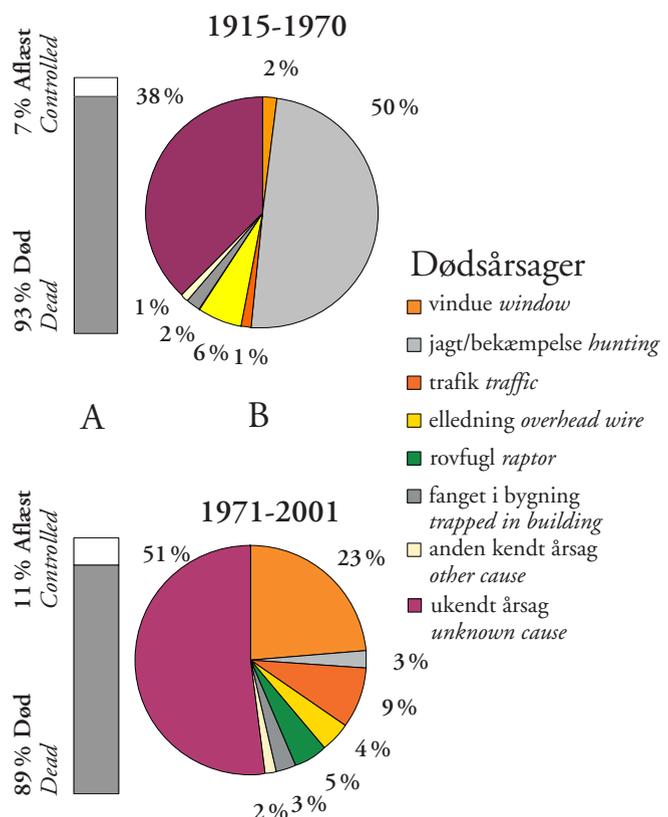

Fig. 12. A) Genmeldingsårsager og B) dødsårsager for spurvehøg ringmærket i Danmark og genmeldt i hhv. perioden 1915-1970 ($n=296$) og 1971-2001 ($n=1,317$). A) Cause of recovery and B) cause of death for sparrowhawk ringed in Denmark and recovered 1915-1970 ($n=296$) or 1971-2001 ($n=1,317$).

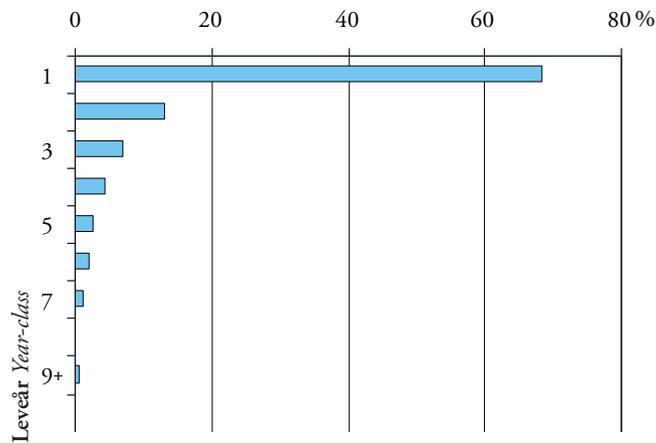

Fig. 13. Aldersfordeling for spurvehøg mærket som redeunger eller ungfugle i deres første efterår og gemeldt som døde (n=1.090).
Distribution on year-class of sparrowhawk ringed as nestlings or juveniles in their first autumn and recovered as dead (n=1,090).

20 år og 3 mdr. Fuglen blev mærket som redeunge syd for Ringkøbing Fjord i juni 1961 og fundet død i det nordøstlige Tyskland i oktober 1981.

English summary

The sparrowhawk is a common breeder in most of the country, and the population has increased over the last 30 years. The first sparrowhawk was ringed in Denmark in 1909, and the number of ringed birds increased markedly during the 1970s and '80s. The majority of the recovered birds are ringed as chicks, but some passage migrants have also been ringed in mist nets.

Only a minor proportion of the Danish population is migratory: 11 % of the winter recoveries of sparrowhawks ringed as chicks are from abroad. Young birds seem to be more migratory than older birds. The autumn migration of the migratory sparrowhawks is directed SW on a route passing Germany, the Netherlands, Belgium and France. A few have been recovered in Great Britain and Spain. All sparrowhawks recovered in France and Spain were young birds in their first or second year. The mean winter position from 1910–1959 was south of that in 1960–2002. The Danish sparrowhawks start their return migration in February, and by the end of March most have returned. Sparrowhawks from eastern Denmark are more frequently recovered abroad than birds from western Denmark. Furthermore, birds from eastern Denmark are more frequent in France than birds from western Denmark. More females than males are found abroad, 11 % and 5 % respectively. Most sparrowhawks settle to breed close to their birthplace.

Many sparrowhawks from Norway, Sweden and Finland, Lithuania and Germany have been ringed or recovered in Denmark. The Norwegian birds are mainly found in Jutland, whereas the more eastern populations pass eastern Denmark.

Sixty-eight per cent of the recovered sparrowhawks died during their first year of life. In the first year most died in August and March. Before 1970, 50 % of the dead sparrowhawks had been shot; after 1970 this proportion decreased to 3 %. However, the proportion dying from collisions has increased.